

AVUKAT SERVET ÖRMEN KOLEKSİYONUNDAKİ YAĞCIBEDİR HALILARI

Prof. Dr. Didem ATIŞ*

ÖZ

Yağcıbedir halıları; Yağcıbedir Yörükleri tarafından Balıkesir ve çevresinde dokunmaya devam edilen, Anadolu genelinde sadece üç renk ve tonlarıyla dokunan tek halı grubudur. Geleneksel ve çağdaş anlamda az renk ve motifle çok renkliliği oraya koyabilmektedir. Yakın çevresinde dokunan tüm halı gruplarında yedi, sekiz renk varken; kendi geleneksel yapısını yüzyıllardır korumuştur.

Kalite olarak tüm malzemelerinde halen yün kullanılmaktadır. İlk örneklerinden itibaren genellikle kare plana daha yakın olarak dokunan halılar, son dönemlerde daha dikdörtgen formlara dönüşmüştür.

Avukat Servet Örmen'in koleksiyonundaki halılar arasında on beş adet birbirinden farklı Yağcıbedir halısı tespit edilmiştir. Bu örneklerin en büyük özelliği çok yüksek kaliteleri ve yaklaşık elli sene içinde halıların evrilmesinin belgelerini oluşturmalarıdır.

Avukat Servet Örmen'in koleksiyonunda yer alan Yağcıbedir halıları gerek kalite gerekse renk düzenlemeleri ile son derece nadide örneklerdir. Koleksiyon 1940-2000 yılları arasındaki örnekleri kapsamaktadır. Koleksiyondaki dokumaların boyut farklılıkları dikkate alınmazsa; tüm halıların çözgü, atkı ve ilme malzemeleri yündür. Çözgüler beyaz, 2 veya 3 S bükümlüdür. Atkılar minimum 2, maksimum 3 sıradır, ara atkılarda genellikle kırmızı renk tercih edilmiştir. Tüm Gördes düğümü ile dokunmuştur. Ilme yüksekliği 0.2-0.3 cm arasındadır. Başlangıç ve bitiş kilimleri ortalama 3 cm uzunluğunda olup, mutlaka çizgilidir. Kenar kilimleri 4, 6 veya 8 çözgüye ikili kilim olarak yapılmıştır. İki örnek dışında çiti bulunmamaktadır. Saçaklar ortalama 9 cm. uzunlukta ve örgülüdür. En düşük kalite dm²'de 735 ilmek ile 1980 yılına ait bir çeyrek halıda, en yüksek kalite ise dm²'de 1232 ilmek ile 1945-50 yılları arasına ait bir seccadededir.

Makalede; bir koleksiyonerin bakış açısıyla Yağcıbedir halıları ve koleksiyonda yer alan örneklerin teknik ve desen özelliklerinin değişimi gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Yerleşim, Yağcıbedir Halıları, Servet Örmen Halı Koleksiyonu, Değişim.

* Prof. Dr. - Sakarya Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Halı Kilim ve Geleneksel Kumaş Desenleri ASD.

e-posta:dozhkim@sakarya.edu.tr / ORCID: 0000-0002-4827-9237

Makale Türü: Araştırma makalesi/ DOI: <https://doi.org/10.32704/akmbaris.2022.162>

Makale Gönderim Tarihi: 02.06.2022 / Makale Kabul Tarihi: 26.12.2022

ABSTRACT

YAĞCIBEDİR CARPETS AT ATTORNEY SERVET ÖRMEN'S COLLECTION

Yağcibedir carpets, which are continued to be woven by Yağcibedir Yoruks in and around Balıkesir, is the only carpet group woven in Anatolia with only three colors and tones. In the traditional and contemporary sense, Yağcibedir can produce multicoloredness with few colors and motifs. While there are seven or eight colors in all carpet groups woven in its immediate vicinity; Yağcibedir carpets have preserved its traditional structure for centuries.

Wool is still used in all materials as a quality. Carpets, which have been woven closer to the square plan since their earliest examples, have recently turned into more rectangular forms.

Fifteen different Yağcibedir carpets were found among the carpets in the collection of lawyer Servet Örmən. The most important feature of these examples is their very high quality, and their documentation of the evolution of carpets in about fifty years.

Yağcibedir carpets in the collection of Attorney Servet Örmən are extremely rare examples with both quality and colors. The collection includes samples from 1940-2000. If the size differences of the weavings in the collection are not taken into account; Warp, weft and loop materials of all carpets are wool. The warps are white, with 2 or 3 S twists. Wefts are minimum 2, maximum 3 rows; red color is generally preferred for intermediate wefts. All of them are woven with Gördes (Turkish) knot. The loop height is between 0.2-0.3 cm. The start and end rugs are approximately 3 cm long and must be striped design. Side rugs are made as double rugs with 4, 6 or 8 warps. There is no fence except two examples. The fringes average 9 cm. long and braided. The lowest quality is 735 stitches in dm², the highest quality is 1232 stitches in dm².

In the statement, the Yağcibedir carpets and the changes in the technical and pattern characteristics of the samples in the collection will be revealed from a collector's point of view.

Keywords: *History, Settlement, Yağcibedir Carpets, Carpet Collection Of Servet Örmən, Metamorphosis Of Carpets.*

1. GİRİŞ

Yağcibedir halıları literatürde Bergama halı grubunun bir alt kolu olarak görünmesine rağmen; Anadolu'da hala sadece üç renkle dokunan bir halı grubudur: Lacivert, kırmızı tonları ve beyaz. Günümüze ulaşan en eski örneklerin 17. yüzyıla kadar geri gidebilmesi; dokumacılığın bu dönemde yörede geliştiğinin bir kanıtı değildir. Nitekim Karakeçili ve Yağcibedir Yörüklerinin tarihsel geçmişine bakıldığında, köklü bir dokumacılık kültürüne sahip oldukları izlenebilmektedir.

Bölge halılarının ilk örneklerinde Bergama halılarındaki diğer renkler de kullanılmıştır fakat bu karakteristik renk özelliği yüzyıllar içinde değişmiştir. Bu durum Anadolu dokuyucusunun azla çoğu elde edebilmesinin en güzel örneğidir. Orta Asya'dan göç eden Türk gruplarından biri olan Yağcibedir Yörüklerinin halıları çoğunlukla Balıkesir, Sındırgı, Bigadiç ve Kepsut çevresinde dokunmaktadır. Çözü, atkı ve ilme ipliklerinde yün kullanılmakta ve günümüzde genellikle dikdörtgen biçimde üretilmektedirler.

Yağcibedir halıları ancak son dönemlerde incelenmeye başlanmış bir halı grubudur. Bu nedenle; en eski örneklerin tespiti hala çok kısıtlıdır. Araştırmanın önemi bu noktada devreye girmektedir. Bu koleksiyonun varlığı ile 1937 ile 2000 yılları arasındaki Yağcibedir halılarının evrilişi gözler önüne serilebilmiştir. Eski örneklerin yer aldığı tüm yazılı kaynakların incelenmesinin ardından, koleksiyondaki tüm örneklerin motif ve teknik analizleri yapılmıştır. Böylece kesin veriler elde edilmiştir.

2. YAĞCIBEDİR HALILARININ KÖKENLERİ

Antik dönemlerde adı Bergama ile anılan Balıkesir ve çevresi, Yağcibedir halılarının dokunduğu bölgedir ve 1243 yılından itibaren bölgede yönetsel farklılıklar görülmeye başlamıştır. “Balıkesir ve çevresine beraberindeki büyük bir Türkmen grubu ile gelen Karesi (Kara İsa) Bey bağımsızlığını ilan ederek Karesi Beyliği’ni kurmuştur (1296)”¹

“Karesi Bey Balıkesir’i merkez yaparak; Bergama, Sındırgı, Bigadiç, İvrindi, Edremit, Edincik, Manyas, Bayramiç, Ayvacık ve Gördes’i sınırları içine katmıştır”². 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Saruhan Bey Manisa merkezli Saruhanoğulları Beyliği’ni kurmuştur. Beylik sınırlarını doğuda Alaşehir, batıda İzmir Körfezi ve güneyde Turgutlu’yu içine alacak şekilde genişletmiş, kuzeyde Bergama’ya kadar gelmiştir. Osmanlılar 1341 ve 1410 tarihlerinde her iki beyliğe de son vermiştir.

Yağcibedir halılarını dokuyan Yayıcı Yörüklerinin bu isimle anılmaları hakkında bazı hipotezler bulunmaktadır. İlki; Hazret-i Muhammed’in Bedir savaşında yaralanması, Yağcı Bedir aşiretinden birinin yağ götürerek iyileşmesini sağlamalarından; ikincisi Yörükler arasında Bedir isimli bir beyin, ok ve yayı çok iyi kullanması ve buna bağlı olarak Yayıcı Bedir adının verilmesi; sonuncu ise yünün yayda çırpılarak yumuşaması, kabalaşması ve eğilmeye hazır bir hale getirilmiş yumağına veya topağına bedir veya bederik denmesi nedeniyle Yörük grubunun Yayıcı Bedir olarak isimlendirilmiş olduğudur.³ Bunlar dışında “1575 tarihli bir belgeye göre, bölgede Cemaat-i Yörükân- Yayıcılar adıyla kaydedilen ve yay imalatı ile uğraşan bir Yörük grubunun olduğu bilinmektedir. Eserde yayıcı ifadesinin Tanzimat’tan sonra Yağcı’ya dönüştüğü tahmin edilmektedir”⁴.

Yağcibedir Yörüklerinin dokuduğu halılar, teknik olarak Bergama halı grubunun altında yer almaktadır. Çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde yün kullanılmakta ve lacivert, kırmızı, beyaz ağırlıklı renklerle üretilmektedirler. Aynı bölgede dokunan Bergama, Yuntadağ ve Kozak halılarından sadece renk özellikleriyle değil; kompozisyon ve kalite özellikleriyle de ayrılmaktadırlar. Günümüze ulaşabilen ilk örnek Bergama Halılarının özelliklerini taşısa dahi, 18. yüzyıl ve sonrasında çift yönlü mihraplı veya seccade tipi Yağcibedir Halılarının üretimi daha çok olarak yapılmıştır. Bu yüzyılda ayırıcı özellikler yavaş yavaş görülmeye başlamıştır: mihrapların her zaman basamaklı olarak kullanılması ve genel renk karakteristiğinde renk sayısının azalması gibi.

Yağcibedir halılarının kaliteleri üzerine yapılan araştırmalarda farklı bilgiler tespit edilmiştir. Bazı yayınlarda dm2’de 800 – 1000 düğüm⁵, bazılarında ise dm2’de 3460 – 3600 ile 2425 – 2500 düğüm⁶ bulunduğu açıklanmıştır. Bölgede yapılan alan araştırması sonuçlarına göre; dm2’de ilme sayısının 864 ile 1488 arasında değiştiği ve bu halılarda kalitenin de dm2’de 23 x 32 ile 32 x 48 arasında olduğu görülmüştür.

Kalitelerdeki farklı bilgiler boyutlar konusunda da değişkenlik göstermektedir. Yazılı kaynaklarda

1 <http://kentarsivi.balikesir.bel.tr>, (Erişim Tarihi: 09.12.2019).

2 Mustafa Salman, *Balıkesir-Tarih Coğrafyası*, Balıkesir: 1957?: s.43-44.

3 Nahide Şimşir, “XIX. Yüzyılda Yağcı Bedirli Yörüklerinin Demografik ve Coğrafik Özellikleri”, 2015, S.5, s. 124-147. (Erişim Tarihi: 06.12.2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/28226/299704>).

4 Mücteba İlgürel, “Bir Yörük Grubu ve Hayat Tarzı, Yağcı Bedir Yörükleri”, Ankara, 2009, s. 201-204. (Erişim Tarihi: 07.12.2019, <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/18742>).

5 Kazım Dirik, *Türk Halıçılığı*, İstanbul: Alaaddin Kıral Basımevi, 1938, s. 71.

6 Türk Standartları Enstitüsü, *İlmelik Yün Halı İplikleri*, Ankara: Türk Standartları Enstitüsü Yayını, 1987, s. 10.

80 x 120 cm.⁷, 110 x 200 cm.⁸ gibi boyutlar verilmektedir. Dönemin Sındırgı Halıcular Derneği Başkanı Niyazi Çavdar'la yapılan görüşmede⁹ günümüzde seccadelerin 110 x 190 ile 115 x 210 cm., yollukların 60 x 300 cm. ile 80 x 400 cm., taban halılarının 200 x 300 cm, son olarak da namazlıkların 55 x 95 cm. veya 60 x 105 cm. boyutlarında dokunduğunu belirtmiştir.¹⁰ Yörede yapılan alan araştırması sonucu elde edilen verilerden elde edilen ortalamalara göre; seccadeler 113 x 191 cm., taban halılarının 200 x 300 cm. yollukların 65 x 291 cm., çeyrek halıların 80 x 142 cm., namazlıkların ise 75 x 120 cm. boyutlarında dokunduğu tespit edilmiştir.¹¹

Motifsel açıdan bakıldığında; halıların zemininde mihrap (hayat merdiveni), öreke, güneş (çadır), Mühr-ü Süleyman (Hacı Hüseyin elması), kocabaş, kartal (el), hayat ağacı (yonca dalı), sıpa boku, kiraz, tutaç, saat kapağı, lale ve yıldız motifleri ağırlıklı olarak kullanılır. Kenar sularında ise lokum (karagöz), deveboynu (eğri boyun), küçük su, tırnak, heybe suyu, yıldızlı su, dilimli elma, işli elma, elmalı su, elma, kedi cırmığı, sarı su (kedi taşığı), cıngıl ve tarak isimli motifler bulunmaktadır.

3. KOLEKSİYONERLİK NEDİR?

Çok eski zamanlardan beri insanoğlu bazı objeleri toplamaya, biriktirmeye başlamışlardır. Toplama eylemi insanın varoluşu kadar eskiye dayanır denilebilir. İnsanlarda antik dönemlerde değerli nesnelerin tapınak ve kutsal yerlerde biriktirilmesiyle başlamış, Ortaçağ'da güzel ve ilginç olanın toplanmasına evrilmiş, ancak 19. yüzyıldan itibaren gerçek niteliğini kazanmıştır. Bu bilgiler ışığında Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre koleksiyon "Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem"¹² olarak tanımlanmaktadır. Koleksiyoner / koleksiyoncu ise koleksiyon eylemini yapan kişidir.

İnsanlar gereksinim duydukları nesnelere biriktirirler fakat toplamak koleksiyonerlik için yeterli değildir. Burada en önemli olgu sınıflandırmaktır. Rastgele nesnelerin toplanması koleksiyonu oluşturmaz. Bir koleksiyonun oluşması için nesnelere arasında bir mantık bağı kurmak gereklidir. Biriktirilen nesnelerin tanımı, tarihçesi, türleri, vs. hakkında bilgi sahibi olunmalıdır ve bir koleksiyon oluşturmak süreçle çok yakın bağlar içerir. Kısaca; bir koleksiyonerde olması gerekenler süreç içinde, bilgiye dayanan bir biriktirmedir.

4. SERVET ÖRMEN'İN HALI KOLEKSİYONU

Servet Örmen 1957 Balıkesir doğumludur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1982 yılında mezun olmuş ve 1984-1985 yıllarında Balıkesir'de serbest Avukatlık yaptıktan sonra Uludağ ve Balıkesir Üniversiteleri'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmıştır. 2001 yılında İstanbul'a yerleşerek Portu Legis Hukuk Bürosu'nda, partner Avukat olarak görev yapmıştır. Ardından Sormen Hukuk Bürosunu kurmuş ve halen Av. Ali Örmen ile birlikte, Sormen Hukuk Bürosu olarak Avukatlık ve Hukuki Danışmanlık faaliyetlerini sürdürmektedir.

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki sergisinde kendisiyle yapılan röportajda aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.¹³

7 Kazım Dirik, *Türk Halıcılığı*, İstanbul, Alaaddin Kırıl Basımevi, 1938, s. 71.

8 Aydın Ayhan, "Yağcıbedir Yörükleri ve Halıları", *Türk Folkloru*, Ankara, S.88, 1986, s. 15.

9 Sözlü görüşme, 20.08.1992.

10 Didem (Çukurova) Atış, "Yağcıbedir Halılarının Günümüzdeki Durumu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993, s.27.

11 Didem Atış, *Yağcıbedir Halıları*, Cumhuriyet Dönemi Türk Halıcılığı Kitabı, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2020, s. 631.

12 Koleksiyon: <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2022).

13 Sözlü görüşme, 31.03.2022.

D.A: Koleksiyon merakınız nasıl başladı?

S.Ö: Balıkesir’de görev yaparken, şehrin caddelerinde sırtında bir iki halısını köyden getirdiği Yağcıbedir Halılarını satan yaşlı halıcılar görüyordum. Bir süre sonra bunlardan halı almaya başladım. Daha sonra köylerine giderek halı toplamaya devam ettim. Köy evlerinde serili muazzam güzellikte halıları keşfetmek zamanla bende tutku haline geldi.

D.A: Koleksiyonunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?

S.Ö: Öncelikle bana bu fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Benim koleksiyonum çok mütevazi bir koleksiyondur. Benden çok daha büyük ve antikalarından oluşan halı koleksiyonları olan kişiler tanıyarak hayran oldum. Bana halıyı sevdiren, yöremde dokunan Yağcıbedir halıları olmuştur. Bu sebeple de benim mütevazi koleksiyonum çoğunlukla Yağcıbedir Halılarından oluşmaktadır. Daha sonraları Yahyalı halıları da beni çok cezbetmiştir. Özellikle camili ayak denen bordürlü Yahyalı Halılarını da toplamaya başladım.

D.A: Neden bu yörelerin dokumaları?

S.Ö: Öncelikle Balıkesirli olduğum için yöreye yakınlığımdan dolayı Yağcıbedir halılarını tanıma fırsatı buldum. Balıkesir Üniversitesi’nde görev yaptığım sırada Yağcıbedir halılarının dokunduğu yöruk köyleri olan Karakaya, Eşmedere, Çakıllı, Kayalıdere ve Eğridere’ye sık sık giderek halı dokuyanlarla dostluklar kurdum. Bana Yağcıbedir halısını öğreten Karakaya Köyünden rahmetli Hacı İbrahim Çetinkaya olmuştur. Eşi Havva Hanım halen 100 yaşında olup onun gençliğinde dokuduğu bir halı koleksiyonumun en güzel parçasını oluşturmaktadır.

Yağcıbedir halılarının en önemli özelliklerinden biri tamamen yün kullanılmasıdır. Beni en çok cezbeden husus da yünün kullanılmakla incelerek parlaması bir başka deyişle ipekleşmesi olmuştur. Aynı özellik Yahyalı Halılarında da bulunmaktadır. Bu sebeple daha sonra Yahyalı halılarını da toplamaya başladım.

D.A: Yağcıbedir halılarının sizin gözünüzdeki değeri ve anlamı nedir?

S.Ö: Tarihi geçmişi 17. Yüzyıla kadar uzanan Yağcıbedir Halıları, Türk kültür mirasının en nadide örneklerindedir. Sadece, lacivert, kırmızı tonları ve beyaz renkler kullanılarak az sayıdaki motiflerle son derece yalın güzellikler yaratılmaktadır. Yöredeki Yağcıbedir halılarının gerek boya gerek yün ve gerekse dokuma açısından en kalitelilerini Yağcıbedir Yörükleri dokumaktadır. Zira, yöruk evinde nesillerden beri halı dokunmaktadır. Yöredeki yöruk olmayan köylerde de Yağcıbedir halısı dokunsa da hiçbir zaman aynı kaliteyi tutturamamaktadır. Yörük köyüne dışardan gelen gelin, uzun seneler halı dokusa da evin kızının dokuduğu kaliteye asla ulaşamamaktadır. Halı dokuma yöruk kızının genlerine işlemiştir. Yaşantısını, umutlarını, sevinçlerini kederlerini halıya nakşeder. En eski el sanatlarımızdan biri olarak Yağcıbedir halıları için Sındırgı Belediyesinin çabalarıyla 2019 senesinde coğrafi işaret kazanılmıştır. Her cumartesi günü ilçede halı pazarı kurulmaktadır. Herhalde Türkiye’de ayakta kalan tek halı pazarıdır. Bu pazarda, köylüler özenle dokudukları halılarını sergileyip satar. Tüccarlar için doğrudan üreticiden almak için bir fırsat, halı severler için de bir sanat şöleni olur. Pazar geleneğinin hala devam etmesi memnuniyet verici olsa da halı dokuyan sayısı günümüzde giderek azalmaktadır.

D.A: Koleksiyonunuzu nasıl koruyorsunuz?

S.Ö: Koleksiyonumu teşkil eden halıları Hukuk Büromda ayrılmış özel bir yerde muhafaza ediyorum. Naftalinleyip uzun süre bir yerde tutmak yerine kullanarak ve sergileyerek korumayı tercih ediyorum.

yorum. Ofisimde ve evimde yere serili olan halıları, sık sık değiştirerek onları hem kullanıyor hem de seyretme fırsatı buluyorum. Ayrıca zaman zaman çeşitli vesilelerle sergiler açıyorum.

D.A: Dokumalarınızı nerelerden temin ediyorsunuz?

S.Ö: Genellikle Sındırgı ve Yahyalı ilçeleri ile köylerinde tanıdığım kişi ve halıcılardan temin ediyorum. Ayrıca müzayede ve mezarları takip ediyorum.

4.1.Yağcıbedir Halıları Koleksiyonu

Bu bölümde koleksiyonda yer alan on beş halı sunulacaktır. Halıların tüm fotoğraf çekimleri Doç. Hakan Çiloğlu, görsel düzenlemeleri ise Dr. Öğretim Üyesi Mine Taylan tarafından yapılmıştır. Her bir halının önce teknik özellikleri ardından ise renk ve desen özellikleri hakkında bilgiler verilecektir.

Örnek 1:

Fotoğraf 1: Örnek 1.Yıldız dönüşlü halı.

Örnek.1 (Fotoğraf 1)'de yer alan Yıldız dönüşlü halının teknik özellikleri: Karakaya Köyü'nde Yağcıbedir Yörükleri tarafından dokunmuş olup, 60-70 yıllıktır. Seccade 106 x 185 (186-185-184) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 1.3 cm., bitiş kilimi 1 cm., lacivert-kırmızı çizgili ve çitilidir. Kenar kilimi 8 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 9 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 27 x 36 (dm2=976) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Yedi bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, küçük su, lokum, yöreye ait olmayan yıldız dönüşü, lokum, küçük su ve tırnaktır. Zeminde basamaklı mihrap, güneş, hayat ağacı, terazi (cıva), tutmaç ve çınar yaprağı yer almaktadır.

Örnek 2:

Fotoğraf 2: Örnek 2.Yedi Sulu halı.

Örnek.2 (Fotoğraf 2)'de yer alan Yedi sulu halının teknik özellikleri: Karakaya Köyü'nde Yağcibedir Yürüğü Havva Çetinkaya tarafından dokunmuş olup, 50-60 yıllıktır. Çeyrek halı 83.3 (84.6-83.5-82) x 138.7 (139-138.5-138.8) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 4 cm., bitiş kilimi 3.5 cm., lacivert-kırmızı-lacivert çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 4 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 9 cm.'dir. Halının çözümü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözümü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 25-26 x 40 (dm²=1000) kalitede ve ilme yüksekliği 0.3 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri yöresel olarak lokum, dilimli elma, küçük su ve tırnaktır. Zeminde yöresel isimleriyle basamaklı mihrap, Mühr-ü Süleyman, güneş (çadır), hayat ağacı, terazi (cıva), tutmaç ve yıldız motifleri yer almaktadır.

Örnek 3:

Fotoğraf 3: Örnek 3. Sarı sulu halı.

Örnek.3 (Fotoğraf 3)'de yer alan Sarı sulu halının teknik özellikleri: Sındırgı Merkez'de Yağcıbedir Yörükleri dokunmuş olup, 20-30 yıllıktır. Çeyrek halı 63.8 (64.5-64-63) x 108.2 (109.5-107-108.3) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 2 cm. (lacivert-kırmızı çizgili), bitiş kilimi 1 cm. kırmızıdır. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 8.5 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 26 x 40 (dm²=1000) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, sarı su, küçük su ve bu bölgeye ait olmayan koç boynuzuna benzer motiftir. Zeminde basamaklı mihrap, Mühr-ü Süleyman, dilimli elma, hayat ağacı ve terazi (cıva) motifleri yer almaktadır.

Örnek 4:

Örnek.4 (Fotoğraf 4)'de yer alan Heybe sulu halının teknik özellikleri: Karakaya Köyü'nde Yağcıbedir Yörükleri tarafından dokunmuş olup, 70-75 yıllıktır. Seccade 103 (103-104.3-104.8) x 176.4 (176.5-175.8-177) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 2 cm. ve bitiş kilimi 2 cm. kırmızı-lacivert-kırmızı çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözü teline üçlü kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 6.1 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 28 x 44 (dm²=1232) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 4: Örnek 4. Heybe sulu halı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, heybe suyu, bu bölgeye ait olmayan yıldız dönüşü ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, kocabaş, dilimli elma, hayat ağacı, tutmaç, yıldız ve terazi (cıva) motifleri yer almaktadır.

Örnek 5:

Örnek.5 (Fotoğraf 5)'de yer alan Yedi sulu halının teknik özellikleri: Kayalidere Köyü'nde Yağcıbedir Yörükleri tarafından dokunmuş olup, 20-30 yıllıktır. Çeyrek halı 75.4 (75.2-75.2-75.8) x 131.7 (132-131.5-131.6) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 2.5 cm. (lacivert-kırmızı çizgili), bitiş kilimi 3 cm. (kırmızı-lacivert-kırmızı) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 4 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 12.5 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 22-23 x 40 (dm²=900) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 5: Örnek 5. Yedi sulu halı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri küçük su, dilimli elma, lokum ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, güneş (çadır), hayat ağacı, terazi (cıva) ve stilize çiçek motifleri yer almaktadır.

Örnek 6:

Örnek.6 (Fotoğraf 6)'da yer alan minderlerin teknik özellikleri: Alayaka Köyü'nde dokunmuş olup, 60-70 yıllıktır. Minder 47 x 53.7 cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 5.5 cm. (kahverengi-lacivert-kırmızı-lacivert-kahverengi çizgili), bitiş kilimi 5.2 cm. (kahverengi-lacivert-kırmızı-lacivert-kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 7.5 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kahverengidir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 27 x 45 (dm²=1215) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 6: Örnek 6. Minder.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, elma, lokum ve tırnak (köpek dişi) motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, elibelinde (?), yıldız ve dolgu motifleri yer almaktadır.

Örnek 7

Örnek.7 (Fotoğraf 7)'de yer alan Yedi sulu halının teknik özellikleri: Eşmedere Köyü'nde dokunmuş olup, 50-60 yıllıktır. Çeyrek halı 87.4 (87-87-88.3) x 153.6 (152-154-155) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 3 cm. (kahverengi-kırmızı-kahverengi çizgili), bitiş kilimi 3 cm. (kahverengi-açık kahverengi-lacivert-açık kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 9 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra açık kahverengidir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 23 x 39 (dm²=897) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah, iki ton kahverengi ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Beş bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, küçük su, lokum, elma, lokum ve tırnak (köpek dişi) motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, güneş (çadır), terazi (cıva), kocabaş, hayat ağacı, tutmaç ve elma motifleri yer almaktadır.

Fotoğraf 7: Örnek 7. Yedi sulu halı.

Örnek 8:

Fotoğraf 8: Örnek 8. Sarı sulu halı.

Örnek.8 (Fotoğraf 8)'de yer alan Sarı sulu halının teknik özellikleri: Karakaya Köyü'nde dokunmuş olup, 30-40 yıllıktır. Çeyrek halı 63.5 (63-63.5-64) x 108.5 (108-109) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 1.4 cm. (kırmızı), bitiş kilimi 2.2 cm. (kırmızı-lacivert) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6

çözgü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 8 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra laciverttir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 26 x 41 (dm²=1066) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, sarı su ve koç boynuzunu anımsatan, yöreye ait olmayan motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, Mühr-ü Süleyman, hayat ağacı ve terazi motifleri yer almaktadır.

Örnek 9

Örnek 9 (Fotoğraf 9)'da yer alan Cıvalı halının teknik özellikleri: Çakıllı Köyü'nde dokunmuş olup, 30-40 yıllıktır. Çeyrek halı 63.2 (63.3-62.5-63.8) x 124 (123.5-124.8-124.8) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi), bitiş kilimi 3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 4 çözgü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 9 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra laciverttir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 21 x 35 (dm²=735) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 9: Örnek 9. Cıvalı halı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, dilimli elma ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, güneş (çadır), hayat ağacı, yıldız, çınar yaprağı ve terazi(cıva) motifleri yer almaktadır.

Örnek 10

Örnek.10 (Fotoğraf 10)'da yer alan Yıldız sulu halının teknik özellikleri: Eşmedere Köyü'nde dokunmuş olup, 50 yıllıktır. Çeyrek halı 65 x 104.7 (104-105.5) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 3 cm. (kırmızı-lacivert-kırmızı), bitiş kilimi 3.5 cm. (kırmızı-lacivert-kırmızı) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 4 çözgü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 5.5 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes düğümüdür. Dm'de 26 x 42 (dm²=1050) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 10: Örnek 10. Yıldız sulu halı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, yıldızlı su ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, kartal, hayat ağacı ve dilimli elma motifleri yer almaktadır.

Örnek 11:

Örnek.11 (Fotoğraf 11)'de yer alan Cıvalı halının teknik özellikleri: Çakıllı Köyü'nde dokunmuş olup, 30-40 yıllıktır. Çeyrek halı 82.6 (82.5-82.5-83) x 145.5 (145.7-145.5-145.5) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 3.5 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi), bitiş kilimi 3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 4 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 10 cm.'dir. Halının çözgü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözgü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 20 x 40 (dm²=800) kalitede ve ilme yüksekliği 0.3 cm.'dir.

Fotoğraf 11: Örnek 11. Cıvalı halı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Üç bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri dilimli elma, lokum ve koçboynuzunu anımsatan, yöreye ait olmayan motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, güneş (çadır), terazi (cıva), hayat ağacı ve çınar yaprağı motifleri yer almaktadır.

Örnek 12:

Örnek.12 (Fotoğraf 12)'de yer alan Heybe sulu divan halısının teknik özellikleri: Alayaka Köyü'nde dokunmuş olup, 60-70 yıllıktır. Yolluk 87.4 (86-87-89.4) x 192.5 (191.5-193.5) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 4 cm. (lacivert-kırmızı-lacivert), bitiş kilimi 3.8 cm. (lacivert-kırmızı-lacivert) çizgildir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 8.5 cm.'dir. Halının çözümlü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözümlü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kahverengidir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 26 x 43 (dm2=1118) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Altıgenlerin üst üste yerleştirildiği bir yüzey kompozisyonu vardır. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, heybe suyu, lokum ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı altıgenlerin içinde elibelinde (?)ve yıldızlar, dışında belirsiz formlar ve tutmaç motifleri yer almaktadır. Yörede yapılan alan çalışmalarında böyle bir halı tespit edilmemiştir.

Fotoğraf 12: Örnek 12. Heybe sulu divan halısı.

Örnek 13:

Örnek.13 (Fotoğraf 13)'de yer alan Hayat ağaçlı divan halısının teknik özellikleri: Demirtaş Köyü'nde dokunmuş olup, 20 yıllıktır. Divan halısı 79 x 181 (180-182) cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 2.3 cm. (kırmızı-lacivert-kırmızı), bitiş kilimi 3.8 cm. (kırmızı-lacivert-kırmızı) çizgildir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 8 cm.'dir. Halının çözümlü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözümlü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra koyu kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 30 x 32 (dm²=960) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Fotoğraf 13: Örnek 13. Hayat ağaçlı divan halısı.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert, siyah ve beyaz renkler bulunmaktadır. Zeminde boydan boya bir hayat ağacı motifi, ½ boydan simetrik olarak yerleştirilmiştir. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, heybe suyu, lokum ve tırnak motiflidir.

Zeminde hayat ağacı, dilimli elma ve yıldız motifleri yer almaktadır. Yörede yapılan alan çalışmalarında böyle bir halı tespit edilmemiştir.

Örnek 14:

Örnek.14 (Fotoğraf 14)'de yer alan Kocabaş halının teknik özellikleri: Sındırgı Merkez'de dokunmuş olup, 70-80 yıllıktır. Seccade 128 x 202.5 cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 5 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi), bitiş kilimi 5.3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 11 cm.'dir. Halının çözümlü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözümlü beyaz, 2S bükümlüdür. Atkı 2 sıra kırmızıdır. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 24 x 45 (dm²=1080) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert ve beyaz renkler bulunmaktadır. Çift yönlü mihrap özellikli bir yüzey kompozisyonu vardır. Sekiz bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, deve boynu, lokum, sarı su, deve boynu, lokum ve tırnak motiflidir. Zeminde basamaklı mihrap, hayat ağacı, kocabaş, terazi (cıva) ve güneş (çadır) motifleri yer almaktadır.

Fotoğraf 14: Örnek 14. Kocabaş halı.

Örnek 15:

Örnek.15 (Fotoğraf 15)'de yer alan Sarı sulu halının teknik özellikleri: Sarıkaya Köyü'nde dokunmuş olup, 30-40 yıllıktır. Namazlık 64 x 94.5 cm. boyutlarında olup, başlangıç kilimi 3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi), bitiş kilimi 3 cm. (kahverengi-lacivert-kahverengi) çizgilidir. Çitisi yoktur. Kenar kilimi 6 çözümlü teline ikili kilim şeklindedir. Saçaklar örgülü ve 8.5 cm.'dir. Halının çözümlü, atkı ve ilme iplikleri yündür. Çözümlü beyaz, 3S bükümlüdür. Atkı 2 sıra laciverttir. İlmeler Gördes (Türk) düğümüdür. Dm'de 22 x 37 (dm²=814) kalitede ve ilme yüksekliği 0.2 cm.'dir.

Renk ve Desen Özellikleri: Halıda kırmızı, koyu kırmızı, lacivert ve beyaz renkler bulunmaktadır. Yüzey kompozisyonunda üst üste yerleştirilmiş stilize edilmiş bitkisel formlar ve yıldızlar vardır. Dört bordürü bulunmaktadır. Dıştan içe doğru bordür isimleri lokum, iki sıra sarı su ve eğrelti motiflidir.

Fotoğraf 15: Örnek 15. Sarı sulu halı.

5. DEĞERLENDİRME

Yağcıbedir halıları yüzyıllardır dokunmaya devam eden bir halı grubudur. Anadolu halıları arasında en az renkle ve motifle dokunan halı özelliğini korumasına rağmen; hala hakkında çok az yayın / araştırma bulunmaktadır.

Yeşim Öztürk'ün "Balıkesir-Sındırgı Yöresi Yağcıbedir Halıları" isimli kitabı ve tarafımdan yazılan "Yağcıbedir Halılarının Günümüzdeki Durumu" başlıklı yüksek lisans tezi en kapsamlı çalışmaları oluşturmaktadır. Bunların dışında çeşitli araştırmacılar tarafından yayınlanmış makale niteliğinde yayınlar bulunmaktadır. Bunların en kapsamlısı ise Prof. Dr. Bekir Deniz'in 1999 yılında Erdem Dergisi'nde yayımlanan "Sındırgı (Balıkesir) Yöresi Yağcıbedir Halıları"dır.

Öztürk'ün kitabında incelenmiş halılar 1937-1979 tarihleri arasında kapsamaktadır. Örneklerde boyutlar kareye yakın dikdörtgen formunda, kaliteler dm²'de 1600-3600 arasında gösterilmiştir. Görsellerde çift yönlü mihraplı, seccade tipi ve raportlu örneklerin bulunduğu görülmektedir.

"Geleneksel Yağcıbedir halılarında, zemin lacivert, motiflerde kırmızı ve tonları ile bordür motifleri ve bordürleri ayıran şeritlerde kullanılan siyah renk yanında çok az da olsa beyaz rengin kullanıldığını tespit ettik. Ancak Yağcıbedir'in özgün renk tonları, günümüz halılarında özellikle zeminde lacivert yerini beyaza bırakabilecek kadar değişim göstermiştir. Ayrıca, lacivert yerini, koyu mavili renkler ve kahverengimsi kırmızı ile tatlı (al) kırmızı renkler yerini acı (parlak) kırmızılara, kontr çizgilerinde ise,

lacivert ve koyu mavilere bırakmıştır".¹⁴

Tarafınca yazılan tezde tespit edilen örnekler ise 1940- 1992 yılları arasındaki örnekleri kapsamaktadır. Halıların boyutlarında dikdörtgene geçiş izlenebilmektedir. Kaliteler dm²'de 525- 1488 ilme arasında değişiklik göstermektedir. Seccade tipi üretimler çok azalmıştır ve beyaz zemin yoğunluk kazanmıştır. Taban ve yolluk tipi halılarda artış bulunmaktadır. Yaşam koşullarının ve mekanların değişimi ile boyutlardaki değişim karşı konulamayacak bir oluşumdur.

Konar-göçer kökenli yaşayan toplumlar için halı ticari bir metadır çünkü taşınması zor bir üründür. Dokuyucu havsız kirkitli dokumaları tercih eder ancak yerleşik yaşama geçildiğinde bu gelenekte yavaş yavaş değişimler görülür. Aynı zamanda, konar-göçer bir yaşam tarzında beyaz zemin de zor bir tercihtir. Yaylak-kışlak arasında halıların temizlenmesi çok zaman kaybettiricidir ve tercih edilmez. Ama yerleşik yaşamda, özellikle halıların modanın bir parçası olmasıyla birlikte tercihler de değişmeye başlamıştır.

En büyük değişim ise motif isimlerinde olmuştur. Bu süreç içinde dokuyucuların motif isimlerini unutarak, yeni isimler yakıştırmamasından kaynaklanmaktadır. Zeminde merkezde kullanılan motif (Bkz. Örnek 1, 5, 7, 9, 11) kurbağa, güneş, çadır, oba olarak isimlendirilmiştir. Mihrabın içinde yer alan, yüzeyi iki veya üçe bölen form terazi / cıva / kartal kanadı; tutmaç motifi / tavuk ayağı veya menekşe; el motifi / kartal; vazoda çiçek bazen karanfil olmuştur (Fotoğraf 16). Zeminde asla ismi değişmeyenler ise hayat ağacı, tarak ve kocabaş motifleridir.

Bordürlere bakıldığında sarı su / eğrimce; tırnak / kertikli su / testere dişi; lokum / karagöz; kedi taşığı atlı çaylak olmuştur. Heybe suyu, incili su, deve boynu, dilimli elma süregelen motiflerdir (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 16: Yağcıbedir halılarındaki motifler.

14 Yeşim Öztürk, *Balikesir-Sındırgı Yöresi Yağcıbedir Halıları*, Ankara, Türk Tarih Basımevi, 1992, s.109.

Fotoğraf 17: Yağcıbedir halılarındaki motifler.

6. SONUÇ

Balıkesir iline bağlı Sındırgı, Bigadiç, Biga ve İzmir-Bergama çevresinde kendine özgü teknik ve desen özellikleri ile dokunan Yağcıbedir halıları; son dönemlerde Gördes, Akhisar, Demirci, Uşak ve hatta Sakarya’da da üretilmektedir.

Sosyal bilimlerde çalışılan bir konuya zaman içinde virgüller koyulabilir ama asla nokta koyulmaz. Yaşamınız boyunca çalıştığınız konunun iyi veya kötüye evrilmesini izlersiniz. Yağcıbedir halıları da bu tür bir konudur. Yapılan katalog çalışmaları sonucunda halıların 1937 ile 2000 yılları arasındaki değişimi gözler önüne serilmiş durumdadır.

Bu süreçte halılarda hammadde yünden fabrika iplerine, boyalar doğaldan kimyasala, boyutlar kareden dikdörtgene dönüşmüştür. Genel olarak geleneksel yüzey kompozisyon planında çift yönlü mihraplı halıların dokunması sürerken, seccade tipi halılar kaybolup gitmiştir. Bir zamanlar sadece birkaç yerde kontur olarak kullanılan beyaz renk, zemin rengine taşınmıştır. Motiflerin eski anlamları kaybolmuş, yeni benzetmeler yapılmıştır veya tüccarın getirdiği bir motif benimsenmiştir.

Avukat Servet Örmen’in koleksiyonunda yer alan Yağcıbedir halıları gerek kalite gerekse renk düzenlemeleri ile son derece nadide örneklerdir. Koleksiyon 1940-2000 yılları arasındaki örnekleri kapsamaktadır. Koleksiyondaki dokumaların boyut farklılıkları dikkate alınmazsa; tüm halıların çözgü, atkı ve ilme malzemeleri yündür. Çözgüler beyaz, 2 veya 3 S bükümlüdür. Atkılar minimum 2, maksimum 3 sıradır, ara atkılarda genellikle kırmızı renk tercih edilmiştir. Tümü Gördes (Türk) düğümü ile dokunmuştur. İlme yüksekliği 0.2-0.3 cm arasındadır. Başlangıç ve bitiş kilimleri ortalama 3 cm uzunluğunda

olup, mutlaka çizgilidir. Kenar kilimleri 4, 6 veya 8 çözüye ikili kilim olarak yapılmıştır. İki örnek dışında çiti bulunmamaktadır. Saçaklar ortalama 9 cm. uzunlukta ve örgülüdür. En düşük kalite dm²'de 735 ilmek ile 1980 yılına ait bir çeyrek halıda (Bkz. Örnek 9), en yüksek kalite ise dm²'de 1232 ilmek ile 1945-50 yılları arasına ait (Bkz. Örnek 4) bir seccadededir.

Sonuç olarak; Servet Örmen'le yapılan röportajda, kendisine tamamen katıldığım düşüncelerle noktayı koymak istiyorum. Geleneksel dokuma kültürünün ürünleri olan ve bir dönemin izlerini bünyesinde barındıran halı, tülü, kilim, cicim, zili ve sumak dokumaların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için acilen tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler kapsamında öncelikte köyde halı dokuyanları tekrar tezgah başlarına döndürmenin çareleri aranmalıdır. Yurt için ve yurt dışında, halılarımızın tanıtımına ağırlık verilmeli, sergi, konferans, panel vs. düzenlenmelidir. Halen mevcut olan ve sanatsal özelliklere sahip örnekler müzelere kazandırılarak müzelerdeki eser sayısı artırılmalıdır. Ancak alınacak tedbirler ile Türk Kültürünün eşsiz zevkini yansıtan ve ülkemizin zengin kültürel mirası olan el emeği göz nuru olan dokumacılığın devamı sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

Atiş, Didem. “Yağcıbedir Halıları”, *Cumhuriyet Dönemi Türk Halıcılığı Kitabı*, Ankara: Etkileşim Bas. Yay. Tan. Ltd. Şti., 2020.

Atiş (Çukurova), Didem. *Yağcıbedir Halılarının Günümüzdeki Durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.

Ayhan, Aydın. “Yağcıbedir Yörükleri ve Halıları”. *Türk Folkloru*, Ankara, S.88, 1986.

Çavdar, Niyazi. Sözlü görüşme (20.08.1992).

Dirik, Kazım. *Türk Halıcılığı*. İstanbul: Alaaddin Kırıl Basımevi, 1938.

İlgürel, Mücteba, “Bir Yörük Grubu ve Hayat Tarzı, Yağcı Bedir Yörükleri”, *Erdem* 55, 2009, s. 201-204. (Erişim Tarihi: 07.12.2019, <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/18742>).

Örmen, Servet. Sözlü görüşme (31.03.2022).

Öztürk, Yeşim. *Balıkesir-Sındırgı Yöresi Yağcıbedir Halıları*, Ankara, Türk Tarih Basımevi, 1992.

Salman, Mustafa, *Balıkesir-Tarih Coğrafyası*, Balıkesir: 1957?.

Şimşir, Nahide. “XIX. Yüzyılda Yağcı Bedirli Yörüklerinin Demografik ve Coğrafik Özellikleri”. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2015, S.5, s. 124-147. (Erişim Tarihi: 06.12.2019. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/28226/299704>).

Türk Standartları Enstitüsü, *İlmelik Yün Halı İplikleri*, Ankara, Türk Standartları Enstitüsü Yayını, 1987.

<http://kentarsivi.balikesir.bel.tr>, (Erişim Tarihi: 09.12.2019).

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2022).